

Meritxell R. de la Torre
 Universitat d'Islàndia
 meritxell@hi.is
 ORCID: 0000-0002-4232-3364

© de l'autora

La saga de Kormákr

Edició i traducció d'Inés García López
 Martorell: Adesiara, 2023, 264 p.
 ISBN 978-84-16948-93-2

Islàndia, segle x: en Kormákr Ögmundarson, un poeta irascible, s'enamora de la seva bellíssima musa, na Steingerðr. La inacció d'en Kormákr i una desafortunada maledicció duren el poeta a perdre a la seva estimada i de retruc a si mateix en una sèrie d'infortunis. A primer cop d'ull, la història té tots els elements d'un *western* tradicional: un heroi taciturn, una estimada que li servirà de motivació (o no), un element de màgia i misteri i fins i tot un duel. Tot i la seva ressonància amb els *westerns*, aquesta és la trama d'una de les *Íslendingasögur* (sagues d'islandesos) més antigues, *Kormáks saga* o *La saga de Kormákr*, la primera saga islandesa que ens arriba traduïda al català. Què en sabem, però, de la literatura medieval septentrional?

Malauradament, la tradició literària medieval norrena (així en diuen els experts) no ha tingut la ressonància que té arreu del món a casa nostra. Tan sols un grup reduït d'estudiosos i entusiastes catalanoparlants, fins i tot avui, han trobat en els textos septentrionals medievals la bellesa que hi varen trobar Tolkien, Borges o Kundera. Avui, però, ens arriba un dels textos més antics d'aquesta tradició de la mà d'una de les poques estudioses catalanoparlants de la cultura norrena medieval, na Inés García López. En una introducció molt ben documentada, García López aconsegueix explicar als lectors els orígens del text que es trobarà en les pàgines següents. Avancem aquí que les sagues, tal com ens diu García López, són fonamentals en la tradició europea medieval i moderna (p. 9). La narració textual forma part de l'imaginari cultural islandès des de fa segles, una activitat que és tant d'entreteniment com d'ensenyament. Una tradició antiga, arrelada al bell mig de l'illa, que ha mantingut la identitat de la població gairebé intacta des de la seva colonització a final del segle ix.

La tradició compta amb una gran varietat de textos, gèneres i temàtiques. Dins les sagues, narracions majoritàriament en prosa, trobem des de traduccions

de textos llatins i francesos, vides de reis noruecs, sants i bisbes i històries llegendàries i fantàstiques, fins a històries de la fundació d'Islàndia, els seus primers colonitzadors i els seus llinatges. La *Kormáks saga* pertany a aquest darrer gènere, i, per tant, és considerada com una saga d'islandesos o *íslendingasögur*.

Kormákr, aventures i poesia: una decisió encertada

Subtitulo aquest apartat «una decisió encertada» perquè és el meu parer que *La saga de Kormákr* acumula una gran llista de característiques que la fan el text ideal per apropar el públic catalanoparlant a la tradició medieval norrena. Si bé és cert que no té, com altres sagues islandeses, un llarg llinatge i multitud de llocs per recordar, el que té és intriga, romanç i màgia: és entreteniment i ensenyament encapsulats en una història curta però intensa.

La saga de Kormákr, explicàvem, és una de les sagues més antigues quant a la composició, i, per tant, se'ns presenta com a una introducció ideal a la literatura medieval islandesa en prosa (p. 11). El manuscrit més antic on es conserva, el *Möðruvallabók*, compilat al segle XIV, es considera un dels llibres històrics (i artefactes) més destacats del país: ens trobem, doncs, amb un text antic i importantíssim per al país. Com altres sagues dins del gènere de sagues d'islandesos, ens diu la traductora, *La saga de Kormákr* està composta en *prosimetrum*, una combinació de prosa i d'estrofes poètiques enunciatades per diversos personatges, especialment en Kormákr (p. 11). El text compta amb un total de vuitanta-cinc *vísur* (sing. *vísa*) o estrofes que foren compostes per la mateixa persona segles abans que la saga fora escrita. Es diu que Kormákr mateix, *skald* o poeta, fou el compositor d'aquestes poesies (p. 17).

La història d'en Kormákr, el lector descobrirà, troba paral·lels amb la tradició artúrica del Tristany, la celta a través del seu nom (potser Cormac mac Airt) i fins i tot una relació amb històries del cicle irlandès (p. 12). Kormákr combina la idea de l'home impetuós i violent de les sagues amb la de l'home romàntic. La seva relació amb la poesia, també, es desenvolupa en condicions especials. La forma prosimètrica del text té una presència «tan massiva que de vegades la prosa calla i les *vísur* s'enllacen l'una darrere l'altra» (p. 18) amb la simple menció de qui va començar a recitar la coneguda *vísa*, centrant l'atenció en els versos i deixant la prosa de banda. Contràriament a altres poetes norrens, els quals recitaven les seves històries i poemes a les corts estrangeres per guanyar favors o salvar la pell, en Kormákr té un patró poètic especial: na Steingerðr Þorkelsdóttir. Amb aquesta descripció, en Kormákr podria atreure qualsevol a llegir les seves interessants aventures, però, tot i això, l'addició del periple amorós dels protagonistes fa que la història cridi encara més l'atenció.

La tria d'inspiració poètica té molt a veure amb una tradició que potser ens és més propera: la dels *trobadors* i *trobairitz*. Així com altres poetes recitaran les grans fites de reis que (potser) admiren per guanyar el seu favor, en Kormákr i na Steingerðr es comunicaran a través de les seves *vísur*, com el trobador i la seva *domna*, en una conversa que portarà un malastruc *fin'amor*. El seu llenguatge poètic complicat, el caràcter d'en Kormákr i un element de màgia i altres aventu-

res que no avançarem al lector, faran de la seva història un amalgama simbiòtic de cultura medieval, fantasia i acció dignes dels *westerns* més coneguts. És així com en Kormákr, amb les seves peculiaritats, convida el lector catalanoparlant a descobrir el món únic de les sagues islandeses, paradoxalment a través de connexions continentals i alhora trets característicament norrenns.

Rigor filològic de la traducció

El que destaca més d'aquesta edició no és la història en si, ni l'adherència a les característiques de les *íslendingasögur* tradicionals, ni tan sols la seva exclusivitat en llengua catalana. És, en realitat, el rigor filològic de la traductora. El text en català, com podrà observar el lector, apareix a l'edició cara a cara amb el text «original» norrè tal com apareix a la *Möðruvallabók*. El bilingüisme de l'edició és, segons el meu parer, una altra decisió encertada, que ajuda el lector modern, expert o no, a contrasta els seus nous coneixements amb la font original. A Adesiara això també ho varen fer amb la primera traducció íntegra en català del *Cant dels Nibelungs*, traduït per Joan Dalmases (2023), fet que espero que estableixi una nova tendència per a la publicació de textos antics.

A l'elecció d'una edició bilingüe s'hi afegeix la curosa traducció del text en si per García López, especialment de la poesia. La forma prosimètrica original es conserva intacta en la seva traducció, amb comentaris de la traductora que s'endinsen i fan que ens endinsem com a lectors a les particularitats del text. Les anotacions, encertadíssimes, ens ajuden a desxifrar el significat de la saga. Totes les addicions al text, tant les anotacions com els apèndixs i índexs onomàstics, seran de gran ajuda al lector encuriós per la trama de la saga i la cultura norrena en general. Alhora, espero, demostraran l'extens coneixement sobre la matèria de la traductora, que amb rigor explica fins als més curiosos detalls del text, des de termes intraduïbles fins a l'estructura d'una granja islandesa del segle x.

Com a nota final, voldria puntualitzar que traduir la mètrica norrena a qualsevol altra llengua hauria de comptar com una gran fita de la traducció. A la introducció de la saga, García López ens avisa que el gran repte de traduir *La saga de Kormákr* fou «alliberar el poder del llenguatge poètic per transformar el significat de les paraules» (p. 15). El gènere de poesia emprada dins la saga és conegut per les al·literations, exigències mètriques, encavalcament i el marcat sistema de metàfores, anomenades *kenningar*, les quals conformen una tradició en si mateixes. La seva traducció és, per tant, una fita que només una experta detallista i professional en la matèria com García López podria assolir. Tant la qualitat de la traducció com la seva presentació dins l'edició faran de la lectura una experiència amena i d'aprenentatge, cosa que farà que compleixi la funcionalitat original del text.

Anotacions futures

La conclusió a la qual vaig arribar quan acabava la meua primera lectura de la saga en català és la següent: aquesta edició i el rigor mostrat tant per la traductora

com per l'editorial haurien de servir com a model per a futures edicions catalanes de textos norrens o de textos medievals en general. Editar un text com la història d'en Kormákr no tan sols aporta una aproximació a una cultura gairebé desconeguda a les nostres terres, sinó que també és una fita filològica important per als estudis medievals norrens: és traducció, història, poètica i dedicació. *La saga de Kormákr* aporta al públic catalanoparlant un bocí d'Islàndia, de la de llavors i de la d'ara, i de l'edat mitjana d'una forma detallista, gràcies a l'aposta d'Adesiara per una traducció experta de la mà de na Inés García López.